

GÖNCZ

ÁRPÁD

ÉLETEM

scolar

A könyv a Göncz Árpád Alapítvány megbízásából készült,
névadója születésének centenáriumi évében.
Kiadását Budapest Főváros XI. Kerület Újbuda
Önkormányzata, újranyomását Budapest Főváros III. Kerület
Óbuda-Békásmegyér Önkormányzata támogatta.

**GÖNCZ
ÁRPÁD**
ALAPÍTVÁNY

OTTHONUNK
ÓBUDA
BÉKÁSMEGYÉR

© Göncz Árpád örökösei, Bertha Bulcsu örököse,
Hegedűs B. András örököse

© Scholar Kiadó, 2022

Előszó © Gulyás András, 2022

Fotók © Cseke Csilla, E. Várkonyi Péter, Fényes Gábor,
Korniss Péter, Koszticsák Szilárd, Nóvé Soma, Rajk László,
Szalay Zoltán, Szigeti Tamás, Szilágyi Lenke, MTI Fotó
(Fényes Gábor, Koszticsák Szilárd, Rajk László)

A fotókat a Göncz Árpád Alapítvány bocsátotta
a Kiadó rendelkezésére.

„Az eszmék felezési ideje” című, Hegedűs B. András által
készített életinterjú Makai Tóth Mária szerkesztette.

Minden jog fenntartva. A mű egyetlen részlete sem
használható fel, nem tárolható és nem sokszorosítható
a jogtulajdonos előzetes írásbeli engedélye nélkül.

Tartalom

ELŐSZÓ – Gulyás András	7
A HALÁLRAÍTÉLTEK KIÁLTÁSAI – GÖNCZ ÁRPÁD (ÍTÉLET: ÉLETFOGYTIGLAN) <i>Bertha Bulcsu interjúja Göncz Árpáddal</i> (1989. december)	9
„AZ ESZMÉK FELEZÉSI IDEJE” – <i>Hegedűs B. András életinterjúja</i> <i>Göncz Árpáddal (1985. január–február, 1990)</i> Szerkesztette Makai Tóth Mária	52
GÖNCZ ÁRPÁD: A „NÉVTELEN” MAGYAR <i>Elhangzott Göncz Árpád díszdoktorrá</i> <i>avatása alkalmából az egyesült államokbeli</i> <i>Indianapolisi Butler Universityn</i> (Indiana állam; 1990. május)	201

Előszó

Sokan, sokfelé, sokféleképp idéztük fel Göncz Árpád alakját születésének századik évfordulóján. Megemlékezések, kiállítások, koncertek, postabélyeg és első napi boríték, kerekasztal-beszélgetések, felolvasóestek, a Bécsi úti emlékhely megnyitása, filmvetítések, villámcsődület, domborműavatás, virágok, koszorúk. Köszönet érte mindenkinek.

Úgy gondoltuk, az író, műfordító, a Gutenberg-galaxis elkötelezettje különösen örülne egy könyvnek. Ezt tartja most kezében az olvasó.

Három olyan szöveget gyűjtöttünk egybe, amelyekben ő beszél magáról, vagy életéről beszéltetik. Érthető okoknál fogva az itt közreadottak csak az elnökség idejéig jutnak, a képek zöme is ezt a korszakot illusztrálja. (A köztársasági elnök tevékenységét máig érvényes módon mutatja be a Göncz Árpád kilencvenedik születésnapján, szintén a Scholar Kiadónál megjelent politikai életrajz, Dae Son Kim munkája.)

Amit ebben a könyvben elmond magáról, ékes szülő bizonyosága annak, miért lett ő az a „névtelen magyar”, aki életével, tetteivel és megszólalásaival

mindenki másnál alkalmasabb volt rá, hogy az Alkotmány betűje és szelleme szerint „kifejezze a nemzet egységét, és őrökjék az államszervezet demokratikus működése felett”.

Segítse ez a kötet is őrizni emlékét.

Budapest, 2022. június 12.

Gulyás András
kuratóriumi elnök
Göncz Árpád Alapítvány

A halálraítéltek kiáltásai – GÖNCZ ÁRPÁD (ítélet: életfogytiglan)

*Bertha Bulcsu interjúja Göncz Árpáddal
(1989. december)¹*

Göncz Árpád író, a Bibó István-per másodrendű vádlottja 1958 őszén hat napon és öt éjszakán át reménykedve, de a legrosszabbra is elkészülve, az utolsó hajnali kiáltás szavait formálgatva várta, hogy halálra vagy életfogytiglani fegyházra ítélik. Most itt ül velem szemben a tágas Bécsi úti lakásban, és az elmúlt évtizedek eseményeiről beszélgetünk.

Ablakából tágas térre látni, a téren túl a katonai amfiteátrumra, melynek kövei között a római időkben gladiátorok harcoltak egymással, s az oroszlánok rabszolgákat téptek szét. Íróasztala fölött színes nemesi családfarajzolat, odább képek, fametszetek, egy König Róbert-alkotás, a polcokon körben könyvek,

¹ In: Bertha Bulcsu: *Írók, színészek, börtönök*, Új Idő Kiadó, Debrecen, 1990.

a szabad felületeken korondi köcsögök, különös szobrok, egy vasfa, egy tanzániai állatember, zsiráf, de arca van, szaharai vizes edények. A parketton kézi szövésű perzsa, mi egy kis üvegasztal mellett ülünk, Göncz mögött egy másik szék, az alacsony polc előtt szürke bőrrönd.

Göncz 1922-ben született Budapesten középosztálybeli polgári családban, a Pázmány Péter Tudományegyetemen jogi doktorátust szerzett, de hosszú ideig agronómusként, majd hegesztőmunkásként kereste a kenyerét. Színvonalas regénye, elbeszélései, színdarabjai drámai életanyaggal telítettek, de műfordítóként mégis ismertebb, mint íróként. Éppen a napokban jelent meg új Updike-fordítása, az *Így látja Roger*, mely a szakma szerint is bravúros vállalkozás. 1976-ban József Attila-díjjal, 1989-ben pedig a Wheatland interkulturális díjjal tüntették ki. A magyar PEN Klub és a Történelmi Igazságtétel Bizottság alelnöke, két hete pedig a Magyar Írók Szövetsége elnöke. Történelmi évben és percekben ültünk le beszélgetni, Kelet-Európán forradalmi változások söpörnek végig, s néhány napja Romániában is kitört a forradalom. A lábunknál, a szőnyegen táskarádió áll. Göncz Árpád időnként lehajol és bekapcsolja a készüléket. Fél órája sem beszélgetünk, amikor izgatott hírolvasó közli, hogy elfogták a menekülő Ceaușescut.

Mindez, beleértve a lakás táji környezetét is, a hajdani véres fővenyű arénával, látszólag nem illik Göncz Árpád mosolygósan szelíd személyiségéhez. Lénye szinte ellenpontosága a történelmi viharoknak, drámáknak, emberirtásoknak. De Göncz Árpád furcsa módon mindig ott járt, ahol elbizonytalanodott és leértékelődött az élet. Így aztán megsebesült, fog-ságba került, megszőkött, bujdosott, szervezkedett, börtönbe zárták, kiszabadult, és... Azt hiszem, a jövő bizonytalan.

– Családilag a vidéki Magyarországhoz is van köződ, vagy tősgyökeres budapesti vagy?

– Bulcsu, én azt hiszem, jellegzetes k. und k. família a mienk. Magyarország elszakított részeinek három szegletéből jött a családom, édesapám csáktornyai, ott is éltek a Zrínyi-várban, édesanyám dél-erdélyi, a feleségem családja felvidéki és kassai, így miben-nünk a történelmi Magyarország egyesült. Mikor az én egyetemista koromban antropológiai méréseket végeztek, a professzor feltette rám a mércét, és azt mondta, hogy itt kiskun, feltette keresztbe, és azt mondta, hogy bácskai. Nem tudta kideríteni, hogy én tulajdonképpen honnan is jöttem és honnan nem. Én már Budapesten születtem, a nyelvemet édesanyámtól örököltem, mert beszédemről még tizennyolc éves koromban is felismerték az erdélyit.

Köszönjük, hogy a Scholar Kiadó könyvét választotta.
Iratkozzon fel hírlevelünkre a www.scolar.hu honlapon, vagy
keressen minket a facebook.com/scolarklub oldalon!

Változatlan utánnyomás
Scholar Kiadó, 2023
1016 Budapest, Piroska u. 13.
Telefon: +36 1 466 7648
scolar@scolar.hu; www.scolar.hu

Felelős kiadó: Érsek Nándor
Felelős szerkesztő: Illés Andrea
Borítóterv: Rajka Mária
Tördelés: KFBook Design Studio
Korrektor: Török Mária

ISBN 978-963-509-593-3

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben 2023-ban.
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők
Egyesülésének tagja.
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu